

Spis treści

CZĘŚĆ I — ELEKTROTECHNIKA

1. Wprowadzenie	11
1.1. Znaczenie energii elektrycznej w życiu człowieka	11
1.2. Prąd elektryczny	12
1.3. Napięcie elektryczne	14
1.4. Prawo Ohma. Rezystancja przewodników	16
1.5. Energia i moc elektryczna	18
1.6. Rodzaje prądu elektrycznego	19
1.7. System elektroenergetyczny i jego podstawowe elementy	20
1.8. Bilans mocy w systemie elektroenergetycznym	25
1.9. Międzynarodowy układ jednostek SI	27
1.10. Symbole graficzne stosowane w rysunku elektrycznym	29
Pytania i polecenia	31
2. Obwody elektryczne prądu stałego	32
2.1. Obwód nierozgałęziony prądu stałego	32
2.1.1. Elementy obwodu	32
2.1.2. Uogólnione prawo Ohma dla obwodu nierozgałęzionego. Łączenie szeregowo rezystorów i źródeł napięcia	34
2.1.3. Spadek napięcia i strata mocy w przewodach	36
2.2. Obwód rozgałęziony prądu stałego	37
2.2.1. Elementy obwodu	37
2.2.2. Prawa Kirchhoffa	38
2.2.3. Źródła napięcia i elementy odbiorcze w gałęzi obwodu rozgałęzionego	39
2.2.4. Łączenie równoległe rezystorów i źródeł napięcia	40
2.2.5. Układ połączeń rezystorów w trójkąt i w gwiazdę	43
2.3. Ciepłe działanie prądu stałego	44
2.4. Chemiczne działanie prądu stałego	45
2.5. Źródła elektrochemiczne	47
Pytania i polecenia	51
3. Pole elektrostatyczne	53
3.1. Podstawowe właściwości i obraz graficzny pola elektrostatycznego	53
3.2. Przewodniki i dielektryki w polu elektrostatycznym	55

3.3. Kondensatory i układy ich połączeń	56
3.4. Elektryczność statyczna w urządzeniach przemysłowych i ochrona ludzi przed jej działaniem	60
Pytania i polecenia	62
4. Elektromagnetyzm	63
4.1. Pole magnetyczne	63
4.2. Środowiska ferromagnetyczne	67
4.3. Obwody magnetyczne	70
4.4. Elektromagnesy	70
4.5. Siły elektrodynamiczne	71
4.6. Indukcja elektromagnetyczna	74
4.7. Zamiana pracy mechanicznej w energię elektryczną i energii elektrycznej w pracę mechaniczną	78
Pytania i polecenia	79
5. Obwody elektryczne prądu przemiennego	81
5.1. Prąd jednofazowy sinusoidalnie zmienny	81
5.1.1. Zasada powstawania napięcia i prądu przemiennego	81
5.1.2. Podstawowe pojęcia odnoszące się do prądu przemiennego	83
5.1.3. Elementy obwodów prądu przemiennego	86
5.1.4. Obwody o szeregowo połączonych elementach R, L, C	91
5.1.5. Obwody o równolegle połączonych elementach R, L, C	95
5.1.6. Zjawiska rezonansowe w obwodach prądu przemiennego	96
5.2. Prąd trójfazowy	98
5.2.1. Zasada wytwarzania	98
5.2.2. Układy trójfazowe skojarzone	99
5.2.3. Moc w układach trójfazowych	102
5.3. Spadek napięcia i strata mocy w liniach obwodu prądu przemiennego	106
5.4. Kompensacja mocy biernej	107
Pytania i polecenia	110
6. Zarys elektroniki	113
6.1. Wiadomości wstępne	113
6.2. Elementy półprzewodnikowe	114
6.2.1. Prąd elektryczny w półprzewodnikach	114
6.2.2. Diody półprzewodnikowe	116
6.2.3. Tranzystory	121
6.2.4. Tyrystory	127
6.2.5. Elementy optoelektroniczne	129
6.3. Lampy elektronowe	130
6.4. Układy elektroniczne przekształcające przebiegi elektryczne (przekształtniki)	133
6.4.1. Układy prostownicze	133
6.4.2. Układy wzmacniające	136
6.4.3. Układy generujące	139
6.4.4. Układy stabilizacyjne	144

6.4.5. Układy modulacyjne	145
6.4.6. Układy detekcyjne	147
6.5. Układy scalone	149
Pytania i polecenia	152
7. Miernictwo elektryczne	154
7.1. Wiadomości wstępne	154
7.2. Podstawowe wielkości charakteryzujące pracę przyrządu pomiarowego ...	156
7.3. Klasyfikacja i oznaczenia elektrycznych przyrządów pomiarowych	158
7.4. Zasada działania i budowy ustrojów pomiarowych elektromechanicznych przyrządów pomiarowych	159
7.5. Przyrządy pomiarowe elektroniczne	164
7.6. Pomiary podstawowych wielkości elektrycznych	168
7.6.1. Uwagi ogólne	168
7.6.2. Pomiary napięcia i natężenia prądu	168
7.6.3. Pomiar mocy	169
7.6.4. Pomiar energii elektrycznej	170
7.6.5. Pomiary rezystancji, impedancji, pojemności	171
7.7. Pomiary wielkości nieelektrycznych metodami elektrycznymi	176
7.8. Organizacja pracy i zasady bezpieczeństwa podczas wykonywania pomiarów	180
Pytania i polecenia	181
8. Transformatory	182
8.1. Rodzaje i budowa transformatorów	182
8.2. Zasada działania i podstawowe stany pracy transformatorów jednofazowych	184
8.3. Zasada działania i warunki pracy równoległej transformatorów trójfazowych	187
8.4. Autotransformatory	189
8.5. Transformatory specjalne	190
Pytania i polecenia	192
9. Maszyny elektryczne	193
9.1. Ogólna klasyfikacja i budowa maszyn elektrycznych	193
9.2. Silniki indukcyjne trójfazowe	194
9.2.1. Zasady budowy i działania silników indukcyjnych	194
9.2.2. Charakterystyki silników indukcyjnych	199
9.2.3. Rozruch i zmiana kierunku wirowania silników indukcyjnych	201
9.2.4. Regulacja prędkości obrotowej silników indukcyjnych	203
9.2.5. Hamowanie silników indukcyjnych	204
9.2.6. Zalety i wady silników indukcyjnych	206
9.3. Maszyny synchroniczne	207
9.3.1. Zasady budowy i działania maszyn synchronicznych	207
9.3.2. Charakterystyki prądnic i silników synchronicznych	208
9.3.3. Zalety i wady silników synchronicznych	209
9.4. Maszyny prądu stałego	210
9.4.1. Zasada budowy i działania maszyn prądu stałego	210
9.4.2. Prądnice prądu stałego	211

9.4.3. Silniki prądu stałego	213
9.4.3.1. Rodzaje silników i ich charakterystyki mechaniczne	213
9.4.3.2. Rozruch i regulacja prędkości silników prądu stałego	214
9.4.3.3. Hamowanie silników prądu stałego	219
9.4.3.4. Zalety i wady silników prądu stałego	220
9.5. Maszyny specjalne prądu przemiennego i stałego	221
9.6. Zasady prawidłowej eksploatacji i bezpiecznej obsługi maszyn elektrycz- nych	225
Pytania i polecenia	226
10. Podstawy napędu elektrycznego	228
10.1. Wiadomości wstępne	228
10.2. Równanie ruchu napędu	229
10.3. Zasady doboru silników elektrycznych	230
10.3.1. Kryteria doboru	230
10.3.2. Dobór silnika ze względu na rodzaj prądu	230
10.3.3. Dobór silnika ze względu na zasadę budowy i działania	231
10.3.4. Dobór silnika ze względu na rodzaj pracy	231
10.3.5. Dobór silnika ze względu na rodzaj obudowy	232
10.3.6. Dobór silnika ze względu na sposób mocowania	233
10.3.7. Dobór napięcia znamionowego silnika	233
10.3.8. Dobór momentu obrotowego silnika	233
10.3.9. Dobór mocy znamionowej silnika	233
10.3.10. Dobór znamionowej prędkości obrotowej silnika	234
10.4. Instalowanie silników	234
10.5. Wał elektryczny	237
10.6. Układ Leonarda	238
Pytania i polecenia	239
11. Grzejnictwo elektryczne	240
11.1. Metody przemiany energii elektrycznej w energię cieplną	240
11.2. Urządzenia elektrotermiczne nieprzemysłowe	241
11.3. Urządzenia elektrotermiczne przemysłowe	244
Pytania i polecenia	248
12. Oświetlenie elektryczne	249
12.1. Wiadomości wstępne	249
12.2. Elektryczne źródła światła	250
12.3. Oprawy oświetleniowe	256
12.4. Ocena jakości oświetlenia	258
Pytania i polecenia	259
13. Instalacje elektryczne	261
13.1. Wiadomości wstępne	261
13.2. Elementy funkcjonalne instalacji	263
13.3. Przewody instalacyjne	267
13.4. Łączniki	268

13.5. Układanie przewodów	278
13.5.1. Instalacje nieprzemysłowe	278
13.5.2. Instalacje przemysłowe	281
13.6. Rozdzielnice	285
13.6.1. Rozdzielnice w instalacjach nieprzemysłowych	285
13.6.2. Rozdzielnice w instalacjach przemysłowych	287
13.7. Zasady prawidłowej eksploatacji instalacji elektrycznych	290
Pytania i polecenia	291
14. Bezpieczeństwo pracy podczas eksploatacji urządzeń elektrycznych	292
14.1. Działanie prądu elektrycznego na organizm ludzki	292
14.2. Graniczne prądy rażeniowe i dopuszczalne napięcia	293
14.3. Techniczne środki ochrony przeciwporażeniowej	294
14.4. Połączenia wyrównawcze w budynkach	301
14.5. Sprzęt ochronny	302
14.6. Ochrona odgromowa	304
14.7. Zasady bezpiecznej obsługi urządzeń elektrycznych	305
14.8. Ratowanie człowieka rażonego prądem elektrycznym	306
Pytania i polecenia	308

CZĘŚĆ II — AUTOMATYKA

15. Wprowadzenie	311
15.1. Automatyzacja	311
15.2. Zadania urządzeń automatyki	312
15.3. Podstawowe pojęcia automatyki	315
Pytania i polecenia	322
16. Urządzenia automatyki	323
16.1. Wiadomości wstępne	323
16.2. Systemy blokowe urządzeń automatyki	324
16.3. Urządzenia pomiarowe	325
16.3.1. Uwagi ogólne	325
16.3.2. Tarcze kodowe i kreskowe	327
16.3.3. Czujniki indukcyjne transformatorowe	327
16.3.4. Przekazniki pomiarowe	330
16.3.5. Przetworniki pomiarowe	331
16.4. Urządzenia wykonawcze	332
16.4.1. Elementy nastawcze i przełączające	332
16.4.2. Elementy wykonawcze — siłowniki	334
16.4.3. Wzmacniacze mocy	336
16.5. Regulatory analogowe	337
16.5.1. Regulatory bezpośredniego działania	337
16.5.2. Uniwersalne regulatory P, PI, PD, PID	338
16.5.3. Regulatory dwustawne temperatury	342

16.6. Przykładowe układy automatyki	344
16.6.1. Przekąźnikowe układy sterowania logicznego	344
16.6.2. Układy sterowania zespołów urządzeń. Blokady	345
16.6.3. Układy sygnalizacji	346
16.6.4. Właściwości statyczne i dynamiczne elementów układów sterowania	347
16.6.5. Właściwości statyczne zamkniętego układu sterowania	349
16.6.6. Analiza statyczna układów sterowania prędkości obrotowej silników elektrycznych	353
16.6.7. Analiza prostego układu regulacji dwustawnej temperatury	355
16.6.8. Układy regulacji ciągłej zawierające regulatory P, PI, PD, PID	358
Pytania i polecenia	360
17. Urządzenia cyfrowe automatyki	361
17.1. Podstawy techniki cyfrowej	361
17.1.1. Informacja w postaci cyfrowej	361
17.1.2. Sygnały analogowe a sygnały cyfrowe	362
17.1.3. Zadania sterowania logicznego a przetwarzanie sygnałów	364
17.1.4. Podstawowe układy cyfrowe	365
17.1.5. Układy mikroprogramowane	371
17.1.6. Układy pomocnicze	375
17.2. Układy sterowania specjalizowane i uniwersalne	376
17.3. Regulatory cyfrowe	380
17.4. Programowane sterowniki logiczne	382
17.4.1. Uwagi ogólne	382
17.4.2. Podzespoły sterownika	383
17.4.3. Sygnały cyfrowe i analogowe	385
17.4.4. Programowanie sterownika	386
17.5. Mikrokomputery jednoukładowe	387
17.6. Komputery	389
17.6.1. Uwagi ogólne	389
17.6.2. Połączenie komputera z obiektem sterowanym. Praca on-line i off-line	391
17.6.3. Zagadnienia eksploatacyjne	394
17.6.4. Współdziałanie komputerów i sterowników programowanych	395
Pytania i polecenia	397
Skorowidz	399